

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Pyydettyinä lausuntonaan koronatilanteesta Väestöliitto ry esittää eduskunnan sivistysvaliokunnalle kunnioittaen seuraavaa

Koronan vaikutukset perheisiin erisuuntaisia ja mahdollisesti eriarvoistavia

Koronatilanne vaikuttaa perheisiin eri tavoin. Suurelle osalle tilanne on jollain tavalla stressaava, osalle neutraali tai jopa positiivinen. Korona-pandemian aikaansaama poikkeustilanne on monille perheille psyykkisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti raskas. Osa perheistä palautuu tilanteesta nopeasti, mutta osa perheistä on pidemmän avun tarpeessa. On huolestuttavaa, että etenkin lasten avuntarve voi jäädä poikkeustilan vuoksi huomaamatta.

Pieninä alkaneet tuen tarpeet voivat poikkeustilanteen kestäessä kumuloitua isoiksi palvelutarpeiksi. Palvelutoimintamme perusteella konfliktit ja väärinymmärrykset ovat perheissä lisääntyneet. Ristiriidat perheissä, kotien ja koulujen välillä sekä ystävyys-suhteissa ovat myös lisääntyneet. Sosiaaliseen eristytymiseen ja lasten hoito- ja tapaamisjärjestelyihin liittyvät erimielisyydet ovat näkyneet Väestöliiton palveluissa.

Erityisesti meillä on huolta perheistä, joissa on ollut parisuhde- tai jaksamisen vaikeutta jo ennen tätä kriisiä. Lisäksi epidemia on tuonut moniin perheisiin vakavan ja yllättävänkin huolen toimeentulosta. Eroperheissä ollaan epävarmoja toimintatavoista ja yksinhuoltajat joutuvat erityisen koville, samoin erityislaster vanhemmat. Perheitä huolestuttaa miten kestää sosiaalista eristytymistä ja sen vaikutukset lapsiin sekä vanhemman omaan jaksamiseen. Nämä huolet koskevat myös isoa osaa niitä perheitä, joissa asiat ovat ns. hyvin. Paineet töiden hoitamisesta, kotikoulusta, tunnelmasta kotona, ruokahuollosta ja turvaverkon ja harrastusten puuttuminen vaikuttavat arkeen merkittävästi. Vakavista ongelmista kertovat lastensuojeluilmoitusten määrän supistuminen ja poliisien kotihälytysten lisääntyminen.

On todennäköistä, että koronatilanne tulee eriarvoistamaan perheiden tilanteita entisestään.

Perheillä on hyvin erilaiset resurssit reagoida koronan aiheuttamiin muutoksiin.

Poikkeustilanteessa sekä siitä ulos pääsemisessä perheiden tuen riittävyyteen tulee kiinnittää huomiota. Palveluissa ei ole ollut näkyvissä asiakasmäärien nousua, mutta tätä pidetään yleisesti ottaen tyyneenä myrskyn edellä. Onkin todennäköistä, että perheet ovat yrittäneet pärjätä kotona vailla sukulaisten, koulun ja varhaiskasvatuksen tukea. Moni perhe on ennen selviytynyt arjesta ehkä juuri ja juuri omin voimin, jolloin poikkeustilanne on sysännyt heidät turvaverkkojen varaan. Isovanhemmilta saatava apu ei ole monellakaan nyt käytettävissä, kun ikäihmiset ovat riskiryhmää.

Kotiin vietävien palvelujen saatavuus on turvattava myös korona -pandemian aikana ja sen jälkeen. **Korona-toimenpiteiden lapsivaikutusten arviointi tulisi toteuttaa.**

Väestöliitto pitää lasten ja nuorten kannalta riskinä sitä, että kouluja ja päiväkoteja ei avattaisi lainkaan ennen kesälomaa. Lyhytkin koulujakso antaisi mahdollisuuden varmistaa jokaisen lapsen tilanteen, sekä antaisi lapsille ja nuorille mahdollisuuden kohdata kavereitaan. **Varhaiskasvatus, esikoulu ja alakoulut olisi avattava heti, kun se on terveydellisestä näkökulmasta mahdollista.** Tarpeen mukaan kouluvuotta tulisi pidentää kesäkuu alusta niin, että lapset ja nuoret ehtivät käydä koulussa. Kouluissa voitaisiin tällöin järjestää juuri lasten hyvinvointia ja vertaissuhteita tukevaa toimintaa sekä saada käsitys lasten tilanteesta – ei välttämättä pelkästään normaaleja oppitunteja. Myös järjestöt ja nuorisotyön alalla vaikuttavat seurakunnat voisivat olla mukana tässä vaiheessa.

Etäopiskelu eriarvoistaa

Kotona etätyössä olevien vanhempien yhdistelmärooli sisältää monessa perheessä töiden täysimääräisestä toteutumisesta huolehtimisen ohella lasten päivän kulusta huolehtimisen ja etäopetuksen ohjaamisen. Etäopiskelu luo eriarvoisuutta sekä esiopetuksen ja ala- ja yläkoulujen että toisen asteen opiskelijoille. Osa vanhemmista ei kykene tukemaan ja ohjaamaan koulutehtävissä kotona. Esteitä voivat aiheuttaa muun muassa oma koulutustaso, kielitaito tai mielenterveys- ja päihdeongelmat tai oman työn tai ammatin kuormittavuus tai työajat esim. vuorotyössä.

Etäopetuksen jatkuessa on huolehdittava oppilaiden yksilöllisten tuen tarpeiden arvioimisesta sekä näihin tuen tarpeisiin vastaamisesta. Jokaiseen lapseen ja nuoreen olisi saatava yhteys puhelimitse säännöllisesti myös etäopetuksessa ja varhaiskasvatuksesta pitempään poissa ollessa vähintään vanhempiin.

Nuorilla huolia ja ongelmien pahenemista

Nuorten kokemuksista tiedämme oman verkkopalvelumme sekä verkkokyselyiden pohjalta. Moni kokee koulunkäynnin haasteita ja stressi on lisääntynyt. Huolta tulevaisuudesta tuo osalle nuorista myös kesätöiden peruuntuminen.

Demin, Allianssin, Pelastakaa lasten, Väestöliiton ja Yeesi ry:n 7.4. julkaisemasta #mpkorona-kyselystä käy ilmi mm. seuraavia seikkoja nuorten kokemuksista.

Selvä enemmistö nuorista kärsii koronatilanteen vaikutuksista. **Kaksi kolmesta 13-19 -vuotiaista vastaajista kertoi, että koronavirus on tuonut elämään huolia tai ongelmia tai pahentanut olemassa olevia.**

13-19-vuotiaiden nuorten näkökulmasta **yleisimmät koronaviruksen aiheuttamat tunteet ja ongelmat olivat:**

- **ahdistunut olo** (72 % huolia kokeneista vastaajista),
- liiallinen netin, somen tai puhelimen käyttö (69 %),
- tylsyys (68 %) ja
- yksinäisyys (64 %),
- jaksamattomuus (58 %),
- **koulunkäynnin haasteet** (56 %) ja
- väsymys (56 %).

(#MPkorona on nettikysely nuorille koronatilanteen vaikutuksista. Kysely järjestettiin 27.3.-3.4.2020, ja siihen vastasi yli 2200 nuorta ympäri Suomea. 13-19 -vuotiaita vastaajia oli 1139.)

Poikkeustilannetta purettaessa **lasten ja nuorten sosiaalisten suhteiden uudelleenrakentamista ja ryhmäytymistä on tuettava**. Koulu ei ole vain tiedollista oppimista varten, vaan keskeisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen ja ryhmään kuulumisen ympäristö. Lasten palatessa kouluihin ja päiväkodeihin, on lasten tunteille ja sosiaalisille suhteille annettava aikaa ja tilaa. Opettajilla on erityisen tärkeä rooli lasten ja nuorten arkeen palaamisen helpottamisessa.

On huolehdittava varhaiskasvatuksen erityisopettajien palkkaamisesta ja varhaiskasvatuksen konsultoivien psykologipalveluiden järjestämisestä. Myös oppilashuollon toimivuus on varmistettava ja arvioitavakoulupsykologien, -kuraattoreiden, -terveydenhoitajien ja -lääkärien lisätarpeet. Esi- ja perusopetuksessa on varauduttava yleisen, tehostetun ja erityisen tuen järjestämiseen sekä toisen asteen koulutuksen tarvitseman erityisen tuen ja erityisopetuksen tarpeisiin.

Korona-tilanteesta poistuttaessa tulee näkyväksi **sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen yhteistoiminnan välttämättömyys lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Yhteistyöhön on kiinnitettävä myös järjestöjen osaaminen**. Korona-tilanne on tuonut käsin kosketeltavasti esiin tarpeen näiden toimijoiden yhteisapelille. Kunnat ovat reagoineet tilanteeseen hyvin vaihtelevasti. Jotkut ovat vahvistaneet toimiaan ja luoneet nopeasti uusia sähköisiä yhteydenpitokanavia lapsiin ja nuoriin. Jotkut puolestaan ovat vetäneet voimavaroja pois lasten ja nuorten parista, mm kouluterveydenhoidosta ja päivähoidosta.

Lastensuojelu puolestaan ei ole tähän asti ollut kovin vahvasti sähköisille alustoille suuntautuvaa ja nuorten digiverkostoissa liikkuvaa. Olisi suuri tarve kehittää myös lastensuojelua verkossa ja lisätä työntekijöiden osaamista siinä.

Poikkeustilanteessa hyvinvointialan järjestöt, kuten Väestöliitto, ovat suunnanneet toimintaansa perheiden, lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden turvaamiseen ja syntyneisiin huoliin vastaamiseen. Väestöliiton digitaalinen Hyvä kysymys -palvelu on kriisitilanteessa tuonut järjestöjen tuottamat palvelut (hyvinvoinnin ja terveyden Hyvä kysymys tarjoaa asiantuntevaa

neuvontaa, vertaistukea ja luotettavaa tietoa. Palvelun tuottaa ja toteuttaa Väestöliitto yhteistyössä kumppanijärjestöjen kanssa. Sisällöt ja palvelut sivustolle tuottavat järjestöjen koulutetut asiantuntijat ja vapaaehtoiset. Kumppanijärjestöjä on huhtikuussa 2020 jo 40. Uusia käyttäjiä palvelu on tavoittanut testivaiheesta alkaen yhteensä jo noin 900 000. Myös puhelinpalveluita, kuten poikien puhelin, toteutetaan nyt poikkeusoloissa. **Järjestöjen Veikkauksen tuotoista rahoitetut palvelut ja niiden edelleen kehittäminen perheiden, lasten ja nuorten tueksi tulee turvata myös jatkossa.**

Lisätietoja Väestöliitossa antaa perhesuhteiden asiantuntija, VTM Milla Sinnemäki puh. 040 675 9470, milla.sinnemaki@vaestoliitto.fi.

Helsingissä 21.4.2020

Kunnioitavasti,

Eija Koivuranta, toimitusjohtaja

(Osa lausunnosta perustuu Lapsi- ja perhejärjestöjen verkoston tuottamaan aineistoon, tiedotteeseen ja vaikuttamistyöhön. Lapsi- ja perhejärjestöjen verkostoon kuuluvat Ensi- ja turvakotien liitto, Suomen Vanhempainliitto, Väestöliitto, Pelastakaa Lapset, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto.)